

ISSN 2411-4146

**ФІЛОЛОГІЧНИЙ
ДИСКУРС**

**Philological
Discourse**

**Збірник
наукових
праць**

**Collection
of Scientific
Works**

8/2018

UDC 81/82 (063)
LBC 81/83, 215.1
P 54
DOI: 10.31475/fil.dys.2018.08

Founders: *Shevchenko Institute of Literature of the National Academy of Sciences of Ukraine;
Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy*

ISSN 2411-4146 (print)

State Registration Certificate of Printed Massmedia series KB №21166-10966 P of 28.01.2015
Collection of scientific works «Philological Discourse» is included to the List of scientific professional publications of Ukraine in the sphere «Philological sciences» (order of the Ministry of Education and Science of Ukraine of 21.12.2015 №1328).

Philological Discourse: Collection of scientific works. Khmelnytskyi. 2018. Issue 8, 221 p.

Collection of scientific works «Philological Discourse» contains the articles on the topical problems of literary criticism (Ukrainian literature, Russian literature, literature of Slavic nations, literature of foreign countries, comparative literary criticism, theory of literature, study of folklore, journalism, literary source studies and text studies) and linguistics (Ukrainian language, Russian language, Slavic languages, Germanic languages, Romanic languages, classical languages, Indo-European languages, general linguistics, translation studies, comparative-historical and typological linguistics) etc.

EDITORIAL BOARD:

Editor in chief: *Matsko Vitalii, doctor of philology, professor, head of the department of Ukrainian and literature of Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy.*

Deputy editor in chief: *Tarnashynska Liudmyla, doctor of philology, professor, senior research associate of the department of Ukrainian literature of the XX century of Shevchenko Institute of Literature of the National Academy of Sciences of Ukraine.*

Executive editor: *Kryshchuk Valentyna, candidate of philology, associate professor, assistant professor of the department of Ukrainian and literature of Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy.*

MEMBERS OF EDITORIAL COUNCIL:

Field of literary criticism:

*Bubotova Ljubysia, doctor of philosophy, assistant professor (Prešov, Slovak Republic);
Bernadka Nina, doctor of philology, professor;
Darnoh Halyna, candidate of philology, assistant professor;
Zhulynskiy Mykola, academician of the National Academy of Sciences of Ukraine, doctor of philology, professor;
Kiral Sydir, doctor of philology, professor;
Kredusova Yarmila, candidate of philological sciences, assistant professor, head of the department of Ukrainian studies of University of Prešov (Prešov, Slovak Republic);
Makhovska Svitlana, candidate of philology, assistant professor;
Meizerska Tetiana, doctor of philology, professor;
Mushynka Mykola, doctor of philology, professor, academician of the National Academy of Sciences of Ukraine (Prešov, Slovak Republic);
Peleshenko Yurii, doctor of philology, senior research associate;
Piroshenko Svitlana, candidate of philology, assistant professor;
Poplavska Nataliya, doctor of philology, professor;
Rusnak Iryna, doctor of philology, professor;
Slonievska Iryna, candidate of philosophy, assistant professor;
Tkachuk Mykola, doctor of philology, professor.*

Field of linguistics:

*Boiko Nadiya, doctor of philology, professor;
Bialyk Vasy, doctor of philology, professor;
Vilchynska Tetiana, doctor of philology, professor;
Halus Oleksandr, doctor of pedagogics, professor;
Karabovych Tadei, doctor of philology, assistant professor of the department of Ukrainian philology of Maria Curie-Skłodowska University (Lublin, Poland Republic);
Kushneryk Volodymyr, doctor of philology, professor;
Marchuk Liudmyla, doctor of philology, professor;
Melyk Ruslana, candidate of philology, assistant professor;
Rusnak Ivan, doctor of pedagogics, professor;
Tkachuk Halyna, candidate of pedagogical sciences, assistant professor;
Torchynskiy Mykhailo, doctor of philology, professor;
Filiniuk Valentyna, candidate of philology, assistant professor;
Khrystianinova Raisa, doctor of philology, professor;
Shorobuta Inna, doctor of pedagogics, professor.*

*The collection carries out indexation of international scientometric base
«Index Copernicus» ICV 2015: 46,34; ICV 2016: 55,28*

*Recommended for publication by the decision of the Scientific Board of Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy
(protocol № 10 of November 22, 2018)*

© Shevchenko Institute of Literature
of the National Academy of Sciences of Ukraine, 2018
© Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy, 2018
© Ilinskyi S.V. (cover), 2018

ЗМІСТ

ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

Світлана Грозян <i>Новітня українська література: жанрово-стильові та тематичні домінанти</i>	9
Світлана Гуменюк <i>Концепція полемічної літератури у дослідженнях Дмитра Чижевського</i>	17
Алла Захарченко <i>Художня специфіка драматургії Віталія Товстоноса (В. Таля)</i>	25
Ірина Зелененька <i>Образ мистця в поезії Ігоря Качуровського</i>	43
Олена Коломієць <i>Антиколоніальний дискурс у прозі Ольги Мак</i>	50
Віктор Крупка <i>Художня реалізація трагічного в поемі «село в безодні» Ігоря Качуровського</i>	58
Роман Кручок <i>Моделювання морально-етичної проблематики у прозовій і поетичній спадщині Віталія Мацька</i>	65
Віталій Мацько <i>Міфологічні коди, риси символізму у поезії Віри Вовк: провідні мотиви, семантичне дешифрування образу, poetика художньої реалізації</i>	73
Світлана Осяк <i>Літературно-критична рецепція творчості Миколи Вороного</i>	82
Ірина Приліпко <i>Феномен художньої творчості в епістолярному дискурсі Олеса Гончара</i>	96
Ольга Смольницька <i>Архетипне дно вибраної лірики українських неокласиків</i>	107
Олена Ткачук <i>Історія перекладів художньої спадщини Джозефа Конрада</i>	119

МОВОЗНАВСТВО

Наталія Бідасюк, Наталія Соболев <i>Американський футбол як культурна і мовна метафора</i>	128
Людмила Воротняк <i>Функціонування прецедентних феноменів в англомовному газетному дискурсі</i>	134
Людмила Закреницька <i>Прагматичний контент біблійного тексту</i>	141
Ірина Ісакова <i>Семантика кольорів у китайській лінгвокультурі на основі фразеологізмів</i>	149
Руслана Мельник <i>Іношомовна освіта в Україні: основні тенденції модернізаційних процесів</i>	157

Людмила Воротняк,
доцент кафедри іноземних мов
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії
(м. Хмельницький)

Функціонування прецедентних феноменів в англомовному газетному дискурсі

У статті виявлено та схарактеризовано такі основні функції прецедентних феноменів в англомовному газетному дискурсі: функцію характеристичності, функцію експресивності, номінативну, парольну та маніпулятивну функції. Встановлено, що функції прецедентних феноменів увиразнюють текст та здійснюють прихований вплив на формування думок, переконань адресата.

Ключові слова: прецедентні феномени, газетний дискурс, функція характеристичності, функція експресивності, парольна функція, маніпулятивна функція.

Постановка проблеми у загальному вигляді... Аналіз функціональних характеристик прецедентних феноменів особливо важливий під час дослідження газетного дискурсу, одним із завдань якого є вплив на реципієнта. Реалізація цього завдання на вербальному рівні пов'язана з використанням одиниць, знайомих більшості представників лінгвокультурної спільноти, що регулярно актуалізуються в мовленні та зберігаються в колективній пам'яті його представників.

Аналіз досліджень і публікацій. Висвітленню проблеми функціональних властивостей прецедентних феноменів присвячені роботи О. А. Земської, О. П. Семенець, Г. Г. Слишкіна, А. П. Чудінова (роль, яку прецедентні феномени виконують під час відтворення в мовленні); Д. Б. Гудкова, Ю. А. Гунько, Ю. М. Караулова, В. В. Красних (характер та мета використання прецедентних феноменів у мовленні) тощо.

Формулювання цілей статті. Метою статті є аналіз функцій прецедентних феноменів у англомовному газетному дискурсі.

Виклад основного матеріалу. Досліджуючи прецедентні феномени, вчені виокремлюють різні функції: інформативну, оцінну, апеляційну, розважальну, декоративну персуазивну, номінативну, парольну, стилістичну (Боярських) [2, с. 60]; експресивну, оцінну, парольну (Д. Б. Гудков) [4].

У нашому дослідженні ми розглядаємо наступні функції прецедентних феноменів у газетному дискурсі: функцію характеристизації, функцію експресивності, номінативну, парольну та маніпулятивну функції. Слід відмітити, що функції прецедентних феноменів не обмежуються лише зазначеними нами, у газетному дискурсі можуть також актуалізовуватися інші функції, однак результати аналізу показали, що ці функції є найбільш домінантними у газетному дискурсі.

Д. Гудков стверджує, що основною функцією прецедентних феноменів є функція характеристизації [4, с.247]. На його думку прецедентні феномени у своєму конотативному вживанні виступають, як правило, як складові метафори або порівняння і слугують для уподібнення або зіставлення різних за своєю природою об'єктів. Саме статус прецедентного феномену як складника ядра когнітивної бази лінгвокультурної спільноти та високий ступінь його аксіологічності допомагає виявити функцію характеристизації прецедентного феномену у газетному дискурсі.

У нашому дослідженні ми виділяємо три основні типи актуалізації функції характеристизації прецедентних феноменів у газетному дискурсі: через метафору, через порівняння, через вставне речення.

Варто зазначити, що “метафоричність” прецедентних феноменів полягає у використанні їх диференційних ознак для характеристизації іншого предмета об'єктивної дійсності. У цьому випадку прецедентний феномен є добре відомим та легко впізнаваним мовцями і трактується адресатами як оптимально релевантний:

“There were smaller statements of support of the French people in the aftermath of the Charlie Hebdo shootings, too, most notably the “JeSuisCharlie” button Amal Clooney pinned to her satin Dior clutch.” [Los Angeles Times, January, 2015]

У наведеному прикладі автор ототожнює «*JeSuisCharlie*» з нацією, що оплакує невинних людей. Метафоричний вираз створено з метою засудження терористичних атак. За цією аналогією створено інший вираз «*JesuisVolnovakha*» з метою демонстрації підтримки та співчуття українському народу у війні на сході країни та у зв'язку з трагедією, яка сталася в 1914 році в місті Волноваха.

Наступний тип актуалізації цієї функції прецедентного феномена – використання у реченні порівняння, яке дає експліцитну характеристику предмета:

Italian politics is beginning to look like a season of Celebrity Survivor. And not only is Berlusconi the reigning champion..., he is also its executive producer. (Time, July 13, 2009)

Автор статті порівнює італійських політиків з учасниками телешоу “*Celebrity Survivor*”, в основу якого покладено принцип усування своїх супротивників голосуванням.

Пряме посилення на прецедент, яке, здебільшого відбувається за допомогою вставних речень, є ще одним типом актуалізації характеристики прецедентних феноменів. Автор висловлює своє ставлення до предмета, який він описує, за допомогою вставного речення, в якому наводить додаткову інформацію, що не має безпосереднього прямого зв'язку зі змістом статті.

Результати дослідження дають підстави стверджувати, що прецедентні феномени уможливають, з одного боку, відображення того, чого не можна відобразити за допомогою наявних мовних засобів, а з іншого боку, виразити це максимально точно та стисло. Для газетного дискурсу економія мовних засобів особливо актуальна, оскільки текст має свої фізичні межі. У цьому випадку для привертання уваги часто використовуються візуальні засоби.

Н.Феркло вважає, що у випадку текстової економії автору не потрібно пояснювати те, що сприймається як само собою зрозуміле. Інтерпретатор повинен заповнити пропуски, зробити експліцитним те, що залишено імпліцитним, та сформулювати когерентне значення тексту [8, с.123].

Наступною функцією прецедентних феноменів є функція експресивності, яку розуміють як ознаку інтенсифікації значення слів за шкалою зменшення та збільшення різних денотативних та конотативних ознак, зокрема логічного змісту, оцінок й емотивності. Саме завдяки цій функції можна пояснити використання прецедентних феноменів навіть у випадку існування майже повних синонімів прямої номінації [4, с.257]:

She glances out the window at the hills where, she believes, David and Abraham once walked. (Time, July 27, 2009)

У цьому прикладі використовуються біблійні прецедентні імена “David” та “Abraham” замість більш загального терміна “біблійні патріархи”. Вживання прецедентного феномена вимагає від реципієнта складніших інтерпретативних процедур, ніж у випадку використання синонімів прямої номінації. Однією з причин цього, на думку Д. Гудкова, є ефект експресивності, який виникає при вживанні прецедентного феномена [4, с. 257].

При вживанні прецедентних феноменів у заголовках статей здебільшого спостерігається прояв двох функцій – експресивної та естетичної, причому не завжди можна чітко визначити яка із них є домінантною:

Houston, We Have No Problems. (Newsweek, June 30, 2008)

Функції характеристики та експресивності є основними функціями прецедентних феноменів у газетному дискурсі. Вони іноді можуть діяти паралельно, іноді спостерігається значна домінація або майже повна відсутність однієї з них. Далі ми розглянемо додаткові функції прецедентних феноменів, які, тим не менше, у тексті відіграють важливу роль. На основі аналізу нам вдалось виявити такі додаткові функції прецедентних феноменів у газетному дискурсі: номінативну, паролічну та маніпулятивну.

Номінативна функція прецедентних феноменів здійснюється з метою економії мовних засобів за допомогою вказівки на особу, явище, подію, що є значущими для реципієнтів та які не вимагають додаткового опису чи пояснення. Однак важливим у цьому плані є апеляція не до власне денотата, а до набору диференційних ознак цього прецедентного феномену.

Наведемо приклади, коли прецедентний феномен вживається для позначення ширшої категорії об'єктів:

In that case, the coasts they protect would be exposed to the full fury of tomorrow's Katrinas. (Newsweek, May 17, 2010)

В аналізованому прикладі прецедентний феномен є узагальнюючою назвою подібних явищ чи осіб. Слово *Katrin*as вжито для позначення стихійних лих, які загрожують руйнуваннями побережжю країни з боку Мексиканської Затоки.

Таким чином, однією з передумов для становлення феномена як прецедентного є його здатність виконувати функцію номінації, коли мовна одиниця починає вживатися не лише як власна назва для найменування одного об'єкта, а як узагальнююча назва:

Парольна функція прецедентних феноменів є засобом ототожнення особи з певною лінгвокультурною спільнотою, оскільки завдяки реалізації цієї функції здійснюється усвідомлення людини як представника тієї чи іншої громади.

Розглядаючи парольну функцію, дослідники вважають, що вона спрямована на доведення чи емпатизацію належності відправника мовлення до тієї ж групи, що й адресат (Г.Слишкін) [6, с.99], полягає в тому, що прецедент виступає як певний код у системі розпізнавання "свій-чужий" і слугує доказом належності адресанта до тієї ж соціальної чи культурної групи, що й адресат (В.Алексеева) [3, с.151-152].

Ю.Караулов вказує на певні труднощі, які можуть виникнути при виокремленні парольної функції, оскільки прецедентні феномени "мають надособистісний характер, тобто добре відомі також широкому оточенню

певної особистості, включаючи її попередників та сучасників” [5, с.216], а наявність парольної функції, фактично, накладає певні обмеження на цю характеристику прецедентного феномену, адже пароль звужує коло комунікантів, які можуть його успішно інтерпретувати.

Варто зазначити, що прецедентні феномени національного рівня є широко відомими саме певній національній лінгвокультурній спільноті, яка має спільну когнітивну базу, обмежену етнічними, національними, політичними рамками. А отже, представники інших лінгвокультурних спільнот без спеціальної підготовки не зможуть адекватно інтерпретувати чужі національні прецедентні феномени.

There's a reason Harry Truman's White House desk sign, THE BUCK STOPS HERE, has entered presidential mythology. (Time, July 20, 2009)

Так, прецедентний феномен, вжитий у наведеному прикладі, є малоінформативним для людей з іншою когнітивною базою і без додаткового пояснення він буде незрозумілим. Так, значення цієї фрази, яка походить з гри в покер, розуміють як потребу прийняття важких рішень самому та неперекладання відповідальності на інших, а закріпилося воно після використання цього висловлення президентом Г.Труменом [7].

Отже, реалізація парольної функції прецедентного феномену є умовою для прийняття тієї чи іншої особи до свого кола. У більшості випадків прецедентні феномени, які використовуються у парольній функції, є невідомими представникам інших лінгвокультурних спільнот.

Маніпулятивна функція прецедентних феноменів у газетному дискурсі – це функція прихованого впливу, неусвідомленого адресатом, на формування думок, переконань адресата та спонукання його до вчинення певних дій, вигідних маніпулятору. Найбільший маніпулятивний ефект при вживанні прецедентних феноменів досягається: 1) за рахунок їх включення у заголовок, початок чи кінець статті; 2) через використання трансформованих прецедентних феноменів, коли в одній одиниці наявні два смисли – дослівний

та глибинний; 3) через створення розширених метафоричних образів за допомогою прецедентних феноменів.

Для того щоб пустити процес уяви по потрібному руслу, вигідному маніпулятору, автори статей використовують прецедентні феномени у заголовку. Місце прецедентного феномену є суттєвим, наприклад, завдяки психологічному ефекту краще сприймається та запам'ятовується початок та кінець будь-якого повідомлення в дискурсі.

Ілюстрацією цієї думки може слугувати назва статті *“Tear Down This Wall”* (Newsweek, April 20, 2009), де активізується прецедентне висловлювання Рональда Рейгана та промова, яку він виголосив у 1987 році у Берліні. Це висловлювання має конкретний денотат – Берлінську стіну, проте прецедентне висловлювання асоціюється, перш за все, з боротьбою проти тоталітаризму та комунізму в східній Європі у кінці 1980-х років.

Висновки. Таким чином, функції прецедентних феноменів спрямовані на формування в читача певного ставлення до зображуваних подій, оскільки прецедентні феномени, вербально репрезентовані прецедентними іменами, прецедентними висловлюваннями чи прецедентними ситуаціями, дають позитивну чи негативну оцінку цим подіям. Знання особливостей когнітивних процесів дають змогу авторам керувати сприйняттям інформації реципієнтами, створюючи відповідні установки.

Подальшого дослідження вимагають типи трансформацій прецедентних феноменів у масмедійному дискурсі.

Список використаних джерел

1. Алексеева В.О. Прецедентные феномены современного российского политического дискурса. Воронеж: Воронежский государственный ун-т, 2004. С.149-153.

2. Боярских О. С. Прецедентные феномены со сферой-источником „Литература” в дискурсе российских печатных СМИ (2004–2007 гг.) : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.01 / Нижний Тагил, 2008. 230 с.

3. Великорода В.Б. Семантичні та функціонально-прагматичні характеристики евфемізмів в англійській мові: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.04 / Львів, 2008. 20 с.
4. Гудков Д.Б. Прецедентные феномены в языковом сознании и межкультурной коммуникации: дис. ...доктора филол. наук: 10.02.19. / Москва, 1999. 400 с.
5. Караулов Ю.Н. Русский язык и языковая личность. М.: Наука, 1987. 264с.
6. Слышкин Г.Г. От текста к символу: лингвокультурные концепты прецедентных текстов в сознании и дискурсе. М.: Academia, 2000. 128с.
7. Wikipedia. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.wikipedia.org
8. Fairclough N. Media discourse. Oxford University Press, 1995. 216 p.

Spysok vykorystanykh dzherel

1. Alekseyeva V.O. Pretsedentnyye fenomeny sovremennogo rossiyskogo politicheskogo diskursa. Voronezh: Voronezhskiy gosudarstvennyy un-t, 2004. S.149-153.
2. Boyarskikh O. S. Pretsedentnyye fenomeny so sferoy-istochnikom „Literatura” v diskurse rossiyskikh pechatnykh SMI (2004–2007 gg.) : dis. ... kand. filol. nauk : 10.02.01 / Nizhniy Tagil, 2008. 230 s.
3. Velykoroda V.B. Semantychni ta funktsional'no-prahmatychni kharakterystyky evfemizmv v anhliys'kiy movi: avtoref. dys. na zdobuttya nauk. stupenya kand. filol. nauk: spets. 10.02.04 / L'viv, 2008. 20 s.
4. Gudkov D.B. Pretsedentnyye fenomeny v yazykovom soznanii i mezhkul'turnoy kommunikatsii: dis. ...doktora filol. nauk: 10.02.19. / Moskva, 1999. 400 s.
5. Karaulov YU.N. Russkiy yazyk i yazykovaya lichnost'. M.: Nauka, 1987. 264 s.

6. Slyshkin G.G. Ot teksta k simvolu: lingvokul'turnyye kontsepty pretsedentnykh tekstov v soznanii i diskurse. M.: Academia, 2000. 128 s.

7. Wikipedia. [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: www.wikipedia.org

8. Fairclough N. Media discourse. Oxford University Press, 1995. 216 p.

Summary

The article identifies and describes the main functions of precedent phenomena in the English-language newspaper discourse. It has been found that the characterization function is mostly manifested through metaphor, comparison or insertion structures; the function of expressiveness allows the addressee to achieve intensification and emotionality, expresses the text due to the expressiveness of the logical components; nominative function is carried out in order to save linguistic resources by means of an indication of a person, a phenomenon, an event that are significant for the recipients and do not require additional description or explanation; the password function is a means of identifying a person with a particular linguistic-cultural community and facilitate the integration of speakers within this community; manipulative function of precedent phenomena – is a function of hidden influence on the formation of opinions, beliefs and motivations of the recipient to perform certain actions favorable to manipulator.

The scientific sources devoted to the functioning of precedent phenomena are analyzed, which convincingly proves existence of different approaches to the problem and gives grounds to assert that precedent phenomena are multifunctional. Three main types of actualization of the function of characterization of precedent phenomena in the newspaper discourse are distinguished: through metaphor, through comparison, through the insertion sentence.

Key words: precedent phenomena, newspaper discourse, function of characterization, expressiveness function, password function, manipulative function.